

ITALY

**ONLINE
CONFERENCE**

**"FORMATION OF PSYCHOLOGY
AND PEDAGOGY AS
INTERDISCIPLINARY SCIENCES"**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC-ONLINE
CONFERENCE**

WWW.INTERONCONF.ORG

ISBN 978-955-3605-86-4

© Sp. z o. o. "CAN", 2023

© Authors, 2023

FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES: a collection scientific works of the International scientific conference (13 December 2023). Part 24 – 234p.

Chief editor: Candra zonyfar- PhD Universitas Buana Perjuangan Karawang, Indonesia
Sunmoon University, South Korea.

Editorial board:

Tone Roald, PhD Associate Professor of Psychology University of Copenhagen

Elin Eriksen Ødegaard, Professor, Western Norway University of Applied Sciences

Mariane Hedegaard, Professor Emerita, Copenhagen University, Denmark

Magnus Englander, PhD Associate Professor of Psychology Malmö University, Sweden

Paul Sullivan, PhD University of Bradford Bradford, United Kingdom

Mathias TraczykSøren, PhD

Thiesen Amanda, PhD

Nybroe Rohde, PhD

Languages of publication: Italy, dansk, English, русский, беларуская, limba română, uzbek,

The compilation consists of scientific researches of scientists, post-graduate students and students who participated International Scientific Conference ' **FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES** '.

Gli atti della conferenza sono raccomandati per scienziati e insegnanti negli istituti di istruzione superiore. Possono essere utilizzati nell'istruzione, compreso il processo di insegnamento post-laurea, la preparazione per l'ottenimento di diplomi di laurea e master. La revisione di tutti gli articoli è stata effettuata da esperti, i materiali sono protetti dal diritto d'autore degli autori. Gli autori sono responsabili dei contenuti, dei risultati delle ricerche e degli errori.

Valijonova Sug'diyona Laylo Fazliyeva <i>RAQS – SAN'ATNING GULTOJI</i>	101
Ойбарчин Абдулҳакимова Нурбой қизи <i>АБДУЛЛА ОРИПОВНИНГ СЎЗ ҚЎЛЛАШ МАҲОРАТИ</i>	104
А.Кадыри Х.М.Эшанкулов <i>FOLKLORE AND MYTHOLOGICAL MOTIFS IN THE PROSE OF CH. AITMATOV</i>	109
Ziyoiddinova Salomatxon Shavkatbek qizi. TO'GARAK CHUVALCHANGLAR (NEMATHELMINLHES) TIPI.NEMATODALAR SINFI VAKILLARI EKINLARGA ZARAR KELTIRISHI VA ULARDAN HIMOYA QILISH USULLARI.	117
Mukhamedov Sherzod Khusnitdinovich <i>SUFISM IN THE TIMURID AND SHEBANID PERIOD</i>	119
Dilmuradov Nurali Kenjayevich <i>INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA O'QUVCHILARNING</i> <i>INFORMATIKADAN MANTIQUIY KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH</i> <i>METODIKASI.</i>	122
Ibragimova Nigora Islamovna <i>""SYMBOLISM OF HEART AND SPIRIT IN COMMON SAYINGS AND</i> <i>IDIOMATIC PHRASES""</i>	126
Murodova Barnoxon Kamalxodja qizi <i>XO'JANAZAR G'OYIBNAZAR O'G'LI HUVAYDO</i>	130
Nazarova Navbahor Ahrorovna <i>ANALYSIS OF ANTHROPONYMS IN ENGLISH LINGUISTICS</i>	134
Saparova Mohigul Ramazonovna Turobova Kamola <i>THE WAYS OF WORKING WITH GIFTED AND TALENTED STUDENTS IN</i> <i>FOREIGN LANGUAGE TEACHING</i>	139
Maxkamova Nigina Sh.O.Mamayoqubova <i>TEXNOLOGIK TA'LIM O'QUVCHILARINI INNOVATSION YONDASHTIRISH</i> <i>ORQALI TEXNOLOGIK KOMPETENENTLARINI SHAKILLANTIRISH.</i>	144
Meliev Muzaffar Saidakbarovich Nazarov Husniddin Yoqubovich Turdiyeva Mohigul Davronjon's daughter Abdurasulova Nafisa Akramjon's daughter	150

АБДУЛЛА ОРИПОВНИНГ СЎЗ ҚЎЛЛАШ МАҲОРАТИ

Ойбарчин Абдулҳакимова Нурбой қизи

Филология фанлари бўйича фалсафа доктори, PhD

Алишер Навоий номидаги

Тошкент давлат ўзбек тили ва

адабиёти университети

Абдулла Орипов ижодининг илк лаҳзаларидан бошлаб, шоирлик ва шеърни аъмол сифатида англаб экан, улуғ неъмат машаққатини, масъулиятини унутмасликни улкан вазифа ўлароқ қабул қилди. “Мен – шоирман, истасангиз шу” деган концептуал ғояни айта олиш учун ижодкор ҳам руҳан, ҳам маънан тайёр, истеъдодини ҳис эта олиш салоҳияти, тақдир измидан кета билиш жасорати юксак бўлиши даркор. Биз бу каби фазилатларни ижодкорнинг илк шеърларидаёқ яққол кўрамиз. “Шоирнинг туғилиши” деб номланган шеърда лирик қаҳрамон ўта даражада истаётган, лекин қидиргани нима эканлиги мубҳам туйғуларга чўмади.

Куйлай дедим, куйлайин дедим,

Куйлай дедим, аммо нимани?!

Умр йўлин ўйлайин дедим,

Ҳисларимнинг қайда маскани?!

Шоир излаётган энг тансиқ нарса бу сўз, ҳисларининг маскани эса шеърият эди. Агар “Шоирнинг туғилиши” тўпламида нашр қилинган шеърлар то Абдулла Ориповнинг илк тўплами “Митти юлдуз”га қадар ёзилганини эътиборга оладиган бўлсак, 17-20 ёшлар даврида битилгани маълум бўлади. Шоирнинг адабиётшуносликда деярли ўрганилмаган “Шеъримга” асари ҳам ана шу йилларга оиддир.

Ўй-у фикрим сен билан яшар,

Сен биландир шодлигим, борим.

Тикилганда кўзим қамашар,

Эй ўзимнинг шеърим –иқболим.

Лирик қаҳрамон ва шоир шахсияти айнаи бир нуқтада бирлашади. Шу нуқтан назардан ҳам ушбу шеър автопсихологик характерга эга. Митти асардаги катта ният, фараҳ, умид бир умр шоир шеъриятининг маёғи вазифасини ўтагани рост. Шоир наинки шодлик, балки йўғу борини ҳам шеърият деб билди. Худди уста мусаввир шоҳ асарини яратиб мафтун бўлгани каби, ҳайкалтарош маҳобатли образи қошида сурурга тўлганидек, мўъжаз шеърлар шоир кўзларига чексиз қувонч, юрагига ёқимли экин

бағишлайди. Асарнинг якунида шоир ниятлари, иқрорлари янада ойдинлашиб боради. Агар “Шоирнинг туғилиши” шеърида излаётган нарсаси нелигини топа олмаётган лирик қаҳрамонни кўрсак, бу асарга келиб, ижодкор безовта қалбига оромни айнан шеърият олампидан топганини очик ёзади. Ҳаётининг маъноси сўз, адабиёт, шеърият билан чамбарчас боғлиқлигини теран ҳис этади.

Мен ҳаётни сенда танидим,

Сендан топдим қалбнинг оромин.

Сени севдим, Севганим каби

Шу элимнинг ёмғирин, қорин.

Абдулла Орипов услубининг, шеър ёзиш техникасининг ўзига хос жиҳати шундаки, қайси мавзудаги асар бўлмасин, жониз бўлса Ватан, халқни ҳам шеър мазмунига маҳорат билан сингдира олади. “Сени севдим, Севганим каби” мисрасида бир неча маъноларни англаш мумкин. Биринчидан, шоир шеърига мурожаат қилар экан, уни севгилиси қадар севишини ёзса, иккинчидан эса шеъри унга элу юртининг ҳар зарраси қадар қадрли эканлигига нозик ишоралар бор.

Абдулла Ориповнинг илк ижодидан ўрин олган яна бир шеър “Бахт” деб номланган бўлиб, шоирнинг асардан асарга, шеърдан шеърга ниятлари чўнглашиб, улғайиб бораётганини кузатиш мумкин:

Шеър ёзаман, қалбим дарёси,

Илҳом суви билан лиммо-лим.

Қайсин ёзай...ўйга толаман,

Қаҳрамонлар қуршовида жим...

Энди у асарлари мазмунига халқ идроки, орзу-умиди, серқирра ҳаёт мадҳини олиб киришни бахт деб билади.

Абдулла Ориповнинг “Шеър ва шоирлик” тўғрисидаги яна бир асари “Ғам-андухдан йироқ тургин” деб номланган.

Ҳой, сен ҳаёт шов-шув, бемазмун,

Топтадинг-ку содда идрокни.

Йиғла, шеърим юпатолмассан

Шоирингни, мангу ғамнокни.

Асарда лирик қаҳрамон кечинмалари ёлғизлик, алам, кўз ёш, ёруғлик ва саодатнинг танқислиги мотивлари билан уйғун келади. Ижодкор ўз даврининг чинакам ҳодисаси эди, шунинг учун ижодининг тонгида уни тўлақонли англовчилар, фикрлари, ҳатти-ҳаракатларини даҳо истеъдод ўлароқ баҳолай оладиганлар саноқли эди. Шунинг учун шоирда юқоридаги каби ёлғизланиш кайфияти пайдо бўлаверади, ягона нажот қалъаси

сифатида “Онажон шеърият” бағридан ором топаверади. “Жавоб” шеърида эса яна сўзнинг абадийлиги, ижоднинг боқийлигини тараннум этади. Шеър мазмунини қисқача шундай: лирик қаҳрамон ижодхонасига кирса, шамоллар қўлёзмаларини ҳар ёнга сочиб юборибди, учуриб кетибди. Шоир шамолга юзланар экан, “сен-ку қоғозларни учурибсан холос, лекин ҳар қанча уринма ундаги бирор сатрни жойидан кўчирилмайсан”, дейди.

Кўзимдан нур кетса, йиллар шамоли,
Учуриб кетсалар киприкларимни...
Йўқ, йўқ! Эзгу ишнинг йўқдир малоли,
Шеърим! Сенга бердим тирик боримни.

Шоир бир инсон сифатида умрнинг ўткинчилигини инкор этмайди, кун келиб, бешафқат йилларнинг шамоли ундаги киприклар қадар тирикликни ҳам учуриб кетишини яхши ҳис этади. Лекин шеърдаги финалнинг мантикий хулосаси, лирик қаҳрамоннинг яхши умиди шундаки, у ҳали ҳаётлигидаёқ ўзини, ўзлигини, “мен”ини шеърларига сингдира боришидадир. Шунинг учун ижодкор ўткинчи йиллардан қўрқмайди, чунки унинг борлиғи шеъриятига жо бўлган. Абдулла Орипов даҳосининг буюклиги ҳам шунда, то одамзод бор экан адабиётга, шеъриятга эҳтиёж сезаверади. Бунда эса Абдулла Орипов каби ҳар нафасда уйғоқ ижодкорларнинг адабий мероси руҳий қувват бериши тайин.

“Абдулла Орипов лирикасида ҳазрат Навоийга маънан издошликка мисол бўладиган бу каби жиҳатлар, мисралар кўплаб топилади. Масалан, ўзбек мумтоз адабиётида, жумладан Алишер Навоий ижодида сўзни улуғлаш, сўзнинг қудрати ва таъсир кучи, илоҳийлиги борасида ислом фалсафаси билан суғорилган қарашлар мавжуд. “Хамса” дostonларининг муқаддимасида сўз таърифига махсус алоҳида боблар ажратилган. Мутафаккир шоир Қуръони Карим ва Ҳадиси шарифга таяниб, олам ва одамнинг бунёд бўлишида СЎЗ восита бўлганини бадий ифода этади.” Мумтоз ижодкорлар каби Абдулла Орипов ҳам сўз ҳақида фикр билдираар экан, уни илоҳийдан келган мужда деб билади. Сўзга таъриф бериб, уни пайғамбар деб атайди. Бир қараганда, ўқувчида ўзгача таассурот қолдириши мумкин. Негаки, пайғамбарлар тарихи, анбиёлар ҳақидаги манбаларда асосан инсонлар назарда тутилади. Тўғри, лекин Абдулла Орипов шеърда мантикий фикрлаш йўлидан боради. Оламда фақатгина У ва сўз бор эди, деган ҳикматлар мавжуд. Шундай экан, Яратгanning илк пайғамбари нега СЎЗ бўлмасин?!

Сўз асли пайғамбар,
У боис балки

Одамзод таниган ўз Худойини.
Эриган темирнинг томчиси каби
Ўртаб юборар у теккан жойини.

“Мен шоир шеърларининг энг муҳим жиҳати - забткорлиги уларда теран идрокдан туғилган мунгнинг беқиёс бадиият билан ифодаланганида деб биламан. Чилтор қилларидай таралаётган ёмғир, хаёлдай ёришган осмон, ўчган хотиралар чироғини ёққан баҳор, шамол шовиллаётган қадим боғлар, адир ортидаги ёлғизоёқ йўл, августнинг хазонли оқшоми, оқшом туманида тўнган юлдузлар – буларнинг бари улуғвор оламнинг сирли гўзаллиги, чексиз романтикаси билан инсон умрининг фонийлигидан туғиладиган мунгни мислсиз уйғунликни мужассамлаштирган”. Шоир шеърларидаги бутунлиkning асл сабаби ҳам сўзга масъулиятнинг ҳосиласидир. Сўзнинг моддий қувватга эгаллиги ҳам фанда аллақачон ўз исботини тошган. Қайноқ ҳароратда сувдай эриб оққан темирнинг бир томчиси ҳам ҳар қандай метинни тешиб юборганидек, ёмон сўз жароҳатга, яхшиси эса қаноатга сабаб бўлиши табиий. Лекин шоир замоннинг зайли, турли қоришиқ маданиятлардан пайдо бўлаётган “қадриятлар”дан баъзан хавотирга тушади. Сўз ва шеърни илоҳий деб билган, том-том китобларни бағрига босиб ёд олган авлод ўрнини биров бошқачароқ авлодлар эгаллай бошлади. Абдулла Орипов даврининг уйғоқ ижодкори сифатида ўтмиш ва бугунни таққослайди. Худди ўзининг жонига ачингани, ўз тақдирига куюнгани сингари асарлари келажагига ҳам бефарқ қарай олмайди. Айтаётган, айтган сўзлари турли иқтисодий масалалар, ижтимоий тармоқлару гаджетлар билан тўлган авлод қалбидан нечоғлик ўрин олишини тасаввур қилади.

Шеърим, айтган сўзим, ба ҳукми замон,
Тарқалиб кетдилар ҳаммаси ҳар ён,
Қалбларда тинч-тотув яшарми улар,
Бозор иқтисоди билан ёнма-ён.

Хулоса қилиб айтганда, Абдулла Ориповнинг адабий-эстетик қарашлари, фалсафаси замирида сўзнинг қиммати, шеърнинг аҳамияти, адабиётнинг маънавий-тарбиявий вазифаси муаммоси доимо долзарб бўлган. Дастлабки шеърӣ машқларидан тортиб, тўртликлари, достонлари, балладалари, ғазалларида юксак бадиият, адабиёт ва шеърӣят олдидаги масъулият, ижодкорлик позицияси яққол намоён бўлади. Шунинг учун ҳам шоир шеърлари ўзбекнинг ўзлиги, миллатнинг виждони сифатида руҳий тарбияга хизмат қилаверади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Афоқова Н. Оламни англаш саодати // Ёзувчи, 2005
2. Давлатова А.Р. Абдулла Орипов шеърлятида поэтик тафаккур тадрижи. Филол.ф.д. илмий даражасини олиш учун ...дисс. – Т., 2022.
3. Орипов А. Шоирнинг туғилиши. - Т.: ADABIYOT, 2021.
4. Орипов А. Танланган асарлар. – Тошкент: Sharq, 2019.

